

זמן מקום

אור ב' תשע"ד

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי עורך: מאיר כהן

"איילת השחר - בקע אורה"

רוצין להוסיף עלינו עוד צרתו של המן? (ירושלמי, מגילה, שם).
 סיפור פורים נקבע כחג לא בדרך הטבע והכללתו בלוח העיברי הוא "מעשה ניסים".
 מבט לתוכן החג אכן מעורר תמיהה: "יום מישתה", תחפושות ורעשים נראה כי הושפעו מקרבלי סוף-חורף המקובלים בקרב אומות העולם.
 מגילת פורים סוגרת ימי חורף ופותחת פריחת אביב. סוגרת ימי שיעבוד וגלות- לקראת היציאה לחרות. סוגרת ששת ימי הבריאה ופותחת את הזמן ההיסטורי- לקראת יציאת מצרים.
 סוגרת חשבון פתוח בין בני בנימין (שאלו) לעמלקי (אגג). עם מות המן האגגי נפתח פתח לחידוש מלכות בית שאול- "מרדכי בן יאיר בן שימעי בן קיש איש ימיני". נפתח פתח למשיח בן יוסף.

מאת: מאיר כהן
 בחודש אדר מתחברים סופי-זמנים עם התחלות חדשות. סוף חורף המסמל את החשיכה עם שחר חדש "למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך- מה שחר סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הניסים" (יומא כ"ט)
 חג הפורים הינו החג היחיד המתרחש בגלות ונכלל במועדי הלוח העיברי, לאחריו באה הגאולה- בניסן: "כך היא גאולתן של ישראל, בתחילה קימאה קימאה (קימעא) כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת".
 חג הפורים סוגר חורף, גלות, לילה ואף סוגר ניסים. בחודש אדר מסתיימים ששת ימי הבריאה שהחלו בתשרי. בימי הבריאה חקק הקב"ה את החוקים בטבע: "חוקי החלוף והתמורה שחקק היוצר בראשית בכל הבריאה כולה... כל העולם כולו הנהו לבורטוריום כימי גדול שההרכבה וההפרדה לא תיפסקנה בו אף על רגע אחד. התפשטות צורה והתלבשות צורה אחרת, התמזגות עצם זה בעצם אחר, השתנות דבר זה לדבר אחר לא תשבותנה בו אף על שעה קלה.

כל החומרים כל היצורים: מהאבנים הפשוטות עד האבני בורלא היקרות, מהאזוב היוצא בקיר עד הארז אשר בלבנון. מהנמלה הקטנה עד השנהב הגדול, מהצפרדע המקרקרת במי הביצה מתחת עד הנשר השוחה בים התכלת בשמים ממעל... עד גאון הבריאה: האדם. כולם הינם מיני מעבדות או אפרטים שעל ידיהם הלבטוריום הכימי הזה מוציא ממחבואי עולם התווה לעולם הישות והמציאות בריות מכריות שונות"... (דגלי יהודה, הרב יהודה ליב גורדין, וארשה תרס"ד).
 הבריאה היתה נס מתמשך של יצירת חוקים על פיהם מתנהל היקום.

"אסתר- סוף כל הניסים" משום שמצאו אותה לפתע "כתובה בתורה בנביאים ובכתובים" (ירושלמי, מגילה א, ד"ע).

סיפור המגילה מתרחש בגלות: העם מפוזר ומפורד, אין ארץ ישראל ואין איזכור של הקב"ה. זו הסיבה שהחג נדחה על ידי יושבי הארץ "אסתר- לאו ברוח הקודש נאמרה" (בבלי, מגילה ז, ח).

חכמי ארץ ישראל דחו את הנסיונות לקבוע מועד חדש בלוח העיברי: "שלחה להם אסתר לחכמים... קבעוני לדורות... אמרו: לא דיינו הצרות הבאות עלינו. אלא שאתם

בקעת ארבל, כך היא גאולתן של ישראל

אחריו בנימין

"אמר הקב"ה לעולם אחריו בנימין (שופטים ה', 14) לתבוע מן זרעו של עמלק. ותדע לך, איש מזרע עמלק עמד ונזדווג לישראל ולא עמד כנגדו אלא מזרעו של בנימין. ומי היה זה? - זה המן הרשע.

שנאמר: גידל המלך אחשוורוש את המן בן המדתה האגגי (אסתר ג', 1). אמר לו הקב"ה: חייך (איש מזרעו) של בנימין מוכן לבוא ולקעקע את שורשיך. ומי הוא זה? - זה היה מרדכי".
 (פסיקתא רבתי, איש שלום, פיסקא י"ג).

נס חד פעמי

"אמר רבא: חייב אדם להתבסס בפורים עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עשו סעודת פורים יחדיו. קם רבה ושחט את רבי זירא. למחרת ביקש רחמים והחייהו.

לשנה הבאה אמר לו (רבה) בוא ונעשה סעודת פורים יחד. אמר לו (זירא) לא בכל שנה ושעה מתרחש נס" (תירגום, בבלי מגילה ז', עמוד ב').

מנהגי חג פורים מאפשרים פורקן של התשוקה לטעום את תרבות הסביבה בגלות, לחקות מנהגים עד (כמעט!) אובדן חושים. יום שניתן בו להוריד את "ההגנות" ולהיות (בתחפושת) בהירוורי עבירה, מעין "מים גנובים" בסמכות וברשות.

הרב המאירי: "ומכל מקום אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה. שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שייגע מתוכה לאהבת השי"ת והודאה על הניסים שעשה לנו".

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי

ירחון המכללה האקדמית לחינוך

חמדת הדרום
 סכללה אקדמית לחינוך
 HEMDAT HADAROM
 College of Education

טל: 08-9937666
 פקס: 08-9945532
 שיחת חינוך: 1800-20-10-88
 דוא"ל: hemdat@macam.ac.il
 אתר: www.hemdata.ac.il

לקבלת הירחון במהדורה אלקטרונית נא לפנות בדוא"ל למכללה.

לשילוב מאמרים נא לפנות לעורך
 טל: 02-6794412
 נייד: 054-3334080
 מייל: meir@makom.info

לימודי ההוראה המובילים בדרום הארץ נמצאים יותר קרוב ממה שחשבתם!

כחלק מהרשת אסמטור ב'

המכללה האקדמית "חמדת הדרום"

בבית אוקראינות בחינך

מציעה לך מגוון מסלולי הכשרה ללימודי תואר ראשון בהוראה

- מסלול לימודי תואר ראשון בהוראה
- מסלול לימודי תואר ראשון בהוראה עם תעודת הוראה
- מסלול לימודי תואר ראשון בהוראה עם תעודת הוראה ותעודת הוראה
- מסלול לימודי תואר ראשון בהוראה עם תעודת הוראה ותעודת הוראה
- מסלול לימודי תואר ראשון בהוראה עם תעודת הוראה ותעודת הוראה

גברים:
מסלולי הלימוד:
 חינוך מיוחד, מתמטיקה, תושב"ע, מדעים*
 תוכניות ייחודיות:
 < בעלי השכלה תורנית רחבה (מעל 10 שנות לימוד מגיל 18).
 < בגוריי ישיבות הסדר.

נשים:
מסלולי הלימוד:
 < מקרא, מתמטיקה (יסודי)
 < מדעים (גן, יסודי, על יסודי)
 < ספרות ומקרא (על יסודי)
 < אנגלית (יסודי ועל יסודי)
 < חינוך מיוחד (בשילוב ספרות, תנ"ך, מתמטיקה, מדעים*)

סטודנטיות-אושרית/אורנה: 054-4951549
 סטודנטים-ישראל: 054-5937662
 oshritush@macam.ac.il banim@macam.ac.il

חמדת הדרום
 סכללה אקדמית לחינוך
 HEMDAT HADAROM
 College of Education

חור כרפס ותכלת

מאת: פרופ' אבי לוי

"חור כרפס ותכלת, אבוץ בחבלי בוץ וארגמן" (אסתר א', 6).

מגילת אסתר צבועה במגוון צבעים היוצרים תחושת קרנבל. צבעי המגילה כצבע הטבע הארץ-ישראלי הניצב בהדר פריחתו בימי מקרא המגילה.

המקורות היהודיים העניקו לצבעים משמעות פיסקאלית ורוחנית.

הצבעים נקשרים למשכן וכליו, לציצית, לסימני טומאה וטרה ועוד.

חלקם מזוהים ומוכרים ואחרים אינם מזוהים בצבעי ההווה. זיהוי הצבעים מפורט במדרש חז"ל:

"כשעלה משה למרום פתח הקב"ה שבעה רקיעים והראהו בית המקדש של מעלה והראהו ארבע ציבעונים שעשה מהם משכן שנאמר: והקמות את המשכן (כמשפטו אשר הראית בהר) (שמות כו', 30). אמר לפניו: ריבוננו של עולם איני יודע דמות ארבע צבעונים. אמר לו חזור (לפניך) (לימנין). חזר וראה גדוד מלאכים שלובשים לבוש דומה לים, אמר לו זו היא תכלת, אמר לו חזור לשמאלך, חזר וראה אנשים לובשים לבוש אדום, אמר לו מה אתה רואה, אמר לו אנשים לובשים לבוש אדום, אמר לו היא ארגמן, חזר לאחוריו וראה גדוד שהם לבושים לא אדום ולא ירוק, אמר לו זו היא תולעת שני, חזר לפניו וראה לפניו גדודים שהם לבושים לבוש לבן, זו היא שש משזר" (פסיקתא רבתי, פיסקא כ', פ' מתן תורה).

לשטני בני ישראל היו סמלים מזהים- מפה, בעלי חיים וגם צבעים:

באותות -"סימניו היו לכל נשיא ונשיא מפה וצבע על כל מפה, ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על ליבו של אהרון מהם למדה המלכות להיות עושין מפה וצבע לכל מפה ומפה, כל שבת ושבת נשיא שלו צבע מפה שלו דומה לצבע של אבנו, ראובן אבנו אודם ומפה שלו צבוע אדום ומצוייר עליו דודאים, שמעון פטדה ומפה שלו צבוע ירוק ומצוייר עליו שכם, לוי ברקת ומפה שלו צבוע שליש לבן ושליש שחור ושליש אדום ומצוייר עליו אורים ותומים... לכך נאמר באותות שסימניו היו להם לכל נשיא ונשיא" (מדרש רבה, במדבר, פרשה ב').

בספרות הקבלה, ספר הזהר, מתבטאת הניגודיות שבין הצבעים האדום והלבן:

"אם יהיו חטאיכם כשנים כשגל יליבנו, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום, זורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום, מוצקין אותו ועולה העשן כולו לבן, ואז האדום נהפך ללבן, נהפך מידת הדין למידת הרחמים".

הניגודיות בין האדום ללבן מתפרשת בספרות חז"ל כניגודיות שבין מידת החסד למידת הגבורה- הדין.

הצבעים האדום והשחור נושאים משמעות של טומאה "כי כל מראה אדום וכן כל מראה שחור.... טמאים" (ש"ע).

המשמעות הקדומה של הצבע האדום זהה למשמעותו כיום "ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם" (מלכ"ב ג', 22).

הצבע החום נזכר במקרא פעם אחת בלבד "וכל שה חום בכשבים" (בראשית ל', 32) -במעשה יעקב ולבן.

התכלת מצויה במשכן ובציצית "וזאת התרומה... תכלת וארגמן" (שמות י"ח, 1-4) "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת" (במדבר ט"ו, 38-39) רש"י ואיבן עזרא פירשו את צבע התכלת- כצבע ירוק.

מתוק הצבע בעיניים.

מהו האור ? האור הוא גל המורכב מִחִלְקִיקִים קטנטנים, הנקראים פוטונים ותנועתו של האור גלית.

ניוטון הוכיח, כי האור הלבן מורכב למעשה ממגוון צבעים- סִפִּיקְטְרוֹם האור. זו גם התופעה שמתרחשת כשקִרְנֵי האור פוגעות בטיפות הגשם: קִשְׁתֵּי בענן. הצבעים המתפצלים מקרן האור הִלְבְּנָה הם גלים בעלי אורך וְתִדְרוֹת שונים. העין האנושית מסוגלת לקלוט רק תחום מסוים של סִפִּיקְטְרוֹם האור. אנחנו לא יכולים, למשל, לראות את הגל האולטרה סגולי או את הקרינה האִינִפֶּרָה אִדוּמָה. הדבורה, לעומת זאת, דווקא כן מסוגלת.

העין- עשויה כעין כדור קטן, המצוי בשקע מיוחד, הנמצא בְּקֶדְמַת הָרֵאשׁ. בחזית העין מצויה הִקְרָנִית. קִרְנֵי השמש, המגיעות בְּאֹרֶזֶי גֵל ובעוצמות שונות, פוגשות בקִרְנִית, נשברות מעט והופכות מרוכזות יותר. בדרך עוברות קִרְנֵי האור את הִקְשִׁית, שבמרכזה הָאִישוֹן, שהוא חור קטן, שתפקידו להעביר את קִרְנֵי האור לתוך העין, כמו הַצְמָצֵם במצלמה. כשבחוץ חשוך, הָאִישוֹן שלנו מִתְרַחֵב ומאפשר לכמות גדולה יותר של קִרְנֵי אור להיכנס לעין - כך אנו רואים טוב יותר.כשבחוץ מואר, הָאִישוֹן מתכווץ וכמות קטנה יותר של קִרְנֵי אור נכנסת לעין. קִרְנֵי האור עוברות דרך הָאִישוֹן אל העדשה, שמרכזת אותן וממנה הם עוברים לְרִשְׁתִּית, שבנויה ממיליוני תַּאִים, הנקראים קָנִים וְמְדוּכִים, שהם למעשה סוג של חִישְׁנֵי אור. הקָנִים רגישים לאור ולצל ואילו הַמְדוּכִים (תַּאִי עָצֵב הרגישים לצבעים ולאור חזק) רגישים לְגוֹנֵי הצבע השונים.

מצביא, חוקר ומדינאי

מאת: ד"ר עמנואל בן נאה

בכ"א באדר תרע"ז (21 במרץ 1917) נולד בירושלים יגאל- בן לארכיאולוג- פרופ' אליעזר ליפא סוקניק. בחלוף השנים יוכח שהתפוח גדל קרוב לעץ.

בהיותו בן 15 התגייס יגאל ידן ל"הגנה" במקביל ללימודיו בגימנסיה העברית בירושלים וללימודי ארכיאולוגיה, עברית וערבית באוניברסיטה העברית. יגאל ידן מילא שורת תפקידים "בהגנה": מדריך נשק בגוש עציון, הקמת יחידות השדה בקרית ענבים, הדרכה בקורס מדריכים בנשק ובפיקוד על יחידת פו"ש (פלוגות שדה) בירושלים. בגיל 22 מונה לשלישו של מפקד "ההגנה"- יעקב דורי. ארבע שנים מאוחר יותר התמנה לראש אגף המבצעים במטה הכללי ב"הגנה".

ערב מלחמת העצמאות נקרא ע"י דוד בן גוריון לעמוד בראש אגף המבצעים בצה"ל- לאחר הכרזת המדינה והקמת צה"ל.

מחלתו של הרמטכ"ל יעקב דורי הציבה את יגאל בראש צה"ל, כרמטכ"ל ה- 2 של המדינה והוא בגיל 32 בלבד. אירגון הצבא הוטל על כתפיו הצעירות של ידן.

היסודות לצבא הסדיר וצבא המילואים הונחו ע"י יגאל ידן ואף היה שותף לדיונים עם המצרים על שביתת הנשק. מחלוקת עם בן גוריון על תקציב הצבא הביאה להתפטרותו לאחר שלוש שנות כהונה בתפקיד הרמטכ"ל.

לאחר פרישתו מהצבא שב יגאל ידן אל אהבת השחרית, אל התחום שיהיה מפעל חייו, אל הארכיאולוגיה.

בן ממשיך מעשה אביו. האב אליעזר סוקניק היה חלוץ בחקר המגילות הגנוזות והבן- יגאל המשיך את דרכו. ב- 1954 הוא רכש ארבע מן המגילות ובהן "מגילת ישעיהו". יגאל היה פורץ דרך גם במחקר- עבודת הדוקטורט זיכתה אותו ב- 1956 בפרס ישראל במדעי היהדות.

מהר מאוד טיפס במעלה המדע והיה חבר באקדמיה הלאומית למדעים.

אתרים רבים נקשרו בשמו של יגאל ידן- תל חצור, נחל חבר, מצדה ומגידו היו מעט מן האתרים בהם ניהל יגאל חפירות ארכיאולוגיות שבעקבותיהן פירסם את מחקריו. יגאל ידן ראה בחקר הארכיאולוגי המחשה מרגשת לסיפור המקראי אודות שלבי הכיבוש וההתנחלות בימי יהושע.

במערת האיגרות נחל חבר מצא ידן שרידים בעלי משמעות אודות המרד הגדול ברומאים (70 לספירה) ומרד בר כוכבא (133-135 לספירה).

סלים, כלים, שלדים, איגרות, הסכמים, שטרות מכר ופסקי דין יצרו פסיפס מרתק של חיים יהודיים בימים שבין שתי המרידות.

החפירות במצדה היו גולת הכותרת של פעילותו המדעית. כאן חשף את ביה"כ שהינו בין היחידים שנוסדו ופעלו בימי בית שני, בימים של ערב חורבן הבית.

פועלו במצדה הונצח במוזיאון שהוקם למרגלות ההר ומכיל את קורות המחקר והממצאים מן המבצר.

ערב מלחמת ששת הימים שימש יגאל ידן בתפקיד היועץ הצבאי של ראש הממשלה- לוי אשכול וב- 1970 נבחר ידן לראש המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית.

לאחר מלחמת יום הכיפורים היה חבר בוועדת אגרנט שחקרה את הכשלים שהובילו למלחמה ותוצאותיה.

תוצאות המלחמה והשחיתות שיוחסה למפלגת השלטון- "העבודה" הובילו את ידן, יחד עם אמנון רובינשטיין, שמואל תמיר ואחרים, להקמת מפלגת ד"ש- תנועה דמוקרטית לשינוי. בבחירות שנערכו ב- 1977, קיבלה ד"ש 15 מנדטים וידן שימש כסגן ראש הממשלה- מנחם בגין. ביום כ"ח בסיון תשמ"ד (28 ביוני 1984) נפטר יגאל ידן ונטמן בירושלים.

זכה יגאל ידן להירשם בתולדות הארץ כמצביא, חוקר ומדינאי. קורותיו חקוקים על דפי מלחמת העצמאות, באתרי מורשת עתיקי יומין אותם חשף לעיני הציבור ובשותפות בשיקום השכונות ובהסכם השלום עם מצרים תחת הנהגתו של ראש הממשלה מנחם בגין.

